

С. М. Ганзюк,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку,

Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ

Д. А. Снітько,

магістр, Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

S. Ganzyuk,

PhD in Economics, Assistant Professor, Associate Professor of the Department of finance and accounting,

Dneprodzerzhinsk State technical university, Dneprodzerzhinsk

D. Snitko,

master's degree, Dneprodzerzhinsk State technical university, Dneprodzerzhinsk

FINANCIAL RESULTS OF COMMERCIAL BANKS UNDER POLITICAL INSTABILITY

У статті досліджено фінансові результати діяльності комерційних банків України в умовах політичної та економічної нестабільності. Визначено причини від'ємного результату діяльності банківського сектору. Виокремлено напрями оздоровлення фінансового сектору України.

In the article the financial results of commercial banks in Ukraine in terms of political and economic instability. The reasons negative performance of the banking sector. Thesis there is determined areas of rehabilitation of the financial sector of Ukraine.

Ключові слова: фінансові результати комерційних банків, банківська система, реформування фінансового ринку, від'ємний результат діяльності банків.

Key words: financial results of commercial banks, the banking system, reform of the financial market, the negative performance of the Bank.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Стан банківської системи сьогодні характеризується великою кількістю змін на фінансових ринках, зміною тенденцій в політиці та економіці, періодичним виникненням фінансових криз. Ці фактори відчутно впливають на їх стабільність та істотно позначаються на темпі розвитку як світової, так і національної економіки. Конкурентоздатність банківських установ в першу чергу, як відомо, залежить від отриманих фінансових результатів, що знаходять своє місце серед основних завдань при реалізації пріоритетів діяльності банку. Проблема формування фінансових результатів, створення конкурентоздатних переваг банку на ринку банківських послуг в час політичної та економічної нестабільності є як ніколи важливою та актуальною і з теоретичної точки зору, і з практичної.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Ознайомившись із науковими дослідженнями видатних науковців, серед яких А. Герасимович, М. Савлук, М. Алексеєнко, А. Мороз, Г. Панова, В. Загорський, О. Заруба, О. Біла, О. Вовчак, В. Іванов, В. Корнєєв, В. Кочетков, В. Вітлінський, А. Примостка, М. Козорів,

О. Дзюблюк, О. Лаврушин, Ю. Масленченко та ін., можна впевнено стверджувати, що дослідження процесу формування фінансових результатів банківського сектору є проблемою відкритою, дискусійною та потребує постійного аналізу на фоні щорічних змін в економіці країни.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження фінансових результатів діяльності банків України в період нестабільності економічної системи та визначення можливих шляхів стабілізації банківської системи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як підкреслено у виданні Національного Банку України "Банківська система 2015: виклики та перспективи" [1, с. 39], 2014 рік для банківського сектору був як ніколи складним. За підсумками роботи банківської системи України у 2014 році фінансовий результат був від'ємним — збитки сягнули майже 53 млрд грн. При цьому, основні банківські операції в цілому по системі залишалися прибутковими [1, с. 39].

Таблиця 1. Основні показники діяльності найбільших банків України станом на 01.01.2015 р.

Назва Банку	(тис. грн.)		
	Зобов'язання	Капітал	Прибуток
Приватбанк	224 947 340	23 093 797	434 801
Ощадбанк	128 804 386	22 013 279	1 842 514
Укрексімбанк	148 928 758	9 192 446	1 512 492
Промінвестбанк	60 509 695	5 804 593	630 284
Укрсоцбанк	45 592 053	9 685 660	393 439
Райффайзен Банк Аваль	48 691 670	4 105 240	468 610
Сбербанк Росії	58 043 785	1 771 577	949 082
Альфа-Банк	40 874 016	2 254 108	468 610
ВТБ Банк	39 629 278	3 257 966	56 116
ПУМБ	35 734 338	4 428 377	636 119
Фінанси та Кредит	39 183 614	2 286 773	-284 870
Укрсиббанк	33 235 909	1 461 494	510 018
ОТП Банк	22 648 865	1 449 936	741 645
Укргазбанк	21 453 336	1 192 466	203 996

Джерело: [4].

Від'ємний фінансовий результат діяльності банківського сектору сформувався, насамперед, за рахунок суттєвого збільшення обсягів відрахувань до резервів на можливі втрати від активних операцій. В цілому, по банківській системі відрахування до резервів зросли в 3,7 рази порівняно з 2013 роком, а їх частка в загальних витратах збільшилася з 16,7% до 39,3% [1, с. 39].

Близько 40% збитків по системі було сформовано банками, що віднесені до категорії неплатоспроможних і в яких функціонують введені Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тимчасові адміністрації. Без урахування зазначених банків, збитки банківського сектору становили би 33,1 млрд грн. [1, с. 39].

Фінансовий сектор — є одним із найважливіших ринкових сегментів взаємодії суб'єктів економіки, в результаті функціонування якого реалізовується механізм трансформації фінансових ресурсів в активно діючий інвестиційний капітал, що сприяє сталому розвитку економіки. У фінансовому секторі відбувається акумуляція та перерозподіл фінансових ресурсів на засадах збалансованості економічних інтересів між його учасниками з метою капіталізації фінансових ресурсів і формування доданої вартості в економіці [2].

З початку 2015 року банки України зазнали значних збитків (80,9 млрд грн.), 80% з них було сформовано неплатоспроможними банками, у яких діють введені Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тимчасові адміністрації [3]. Передусім, мова йде про ПАТ "КБ "НАДРА", ПАТ "Дельта Банк" та ПАТ "Імексбанк", чий сукупний збиток становив майже 60 млрд грн.

Від'ємний фінансовий результат банків сформувався, як вже повідомлялося, за рахунок суттєвих обсягів відрахувань у резерви на можливі втрати від активних операцій, зокрема за кредитами позичальників, платоспроможність яких погіршилася. За I квартал поточного року відрахування в резерви у 7,2 рази перевищили їх обсяги за відповідний період минулого року. Основ-

ний обсяг резервів було сформовано в лютому. У березні на фоні стабілізації на валютному ринку темпи нарощення відрахувань у резерви уповільнилися [3].

У складних економічних умовах успішними були банки, що здійснювали політику оптимізації доходів і витрат. Чистий комісійний дохід і результат від торговельних операцій у цілому по системі банків за результатами січня — березня збільшилися порівняно з відповідним періодом минулого року. Натомість, як правило, тривало зниження загальних адміністративних витрат.

Зниження якості кредитного портфеля, негативний ефект від зміни курсу гривні, ризикова політика банків і недостатня капіталізація потребували здійснення комплексу стабілізаційних заходів та очищення банківської системи від несумлінних банків. Задля створення необхідних для стабілізації умов Національним банком України було прийнято низку рішень. Так, банки отримали уніфіковані правила організації системи внутрішнього контролю, спрямовані на підвищення якості системи управління банківськими ризиками. Банки повинні здійснити належну оцінку ризику невиконання зобов'язань контрагентами та сформувати в повному обсязі резерви для відшкодування можливих втрат. Банки, у діяльності яких є порушення, мають розробити та подати до Національного банку детальний план виконання зобов'язань щодо їх усунення, розглянути можливі шляхи підвищення капіталізації банків і поліпшення якості їх активів [3].

Національний банк здійснює постійний моніторинг ситуації щодо виконання банками зазначених рішень. Особлива увага при цьому приділяється великим банкам, що наражаються на значні ризики через масштаби діяльності. В НБУ сподіваються, що вищенаведені заходи дадуть змогу поступово стабілізувати роботу банківського сектору [3].

На підставі фінансових результатів, опублікованих на сайті НБУ, на початку 2015 року було виділено 14 найбільших банків України (табл. 1).

Таблиця 2. Відтік коштів у банках України з рахунків юридичних осіб станом на 01.01.2015 р.

Валютні кошти			Гривневі кошти		
Назва банку	млн грн.	%	Назва банку	млн дол.	%
ПУМБ	359 643	-35,3%	ПУМБ	6 466 767	-8,7%
Райффайзен Банк Аваль	231 828	-35,7%	Укрсоцбанк	7 015 368	-4,2%
Приватбанк	1 261 635	-5,6%	ВТБ Банк	3 128 687	11,1%
Укрсоцбанк	201 573	-29,3%	Фінанси та Кредит	3 645 880	11,3%
Укргазбанк	115 654	-26,7%	Укресімбанк	12 470 906	5,0%
Альфа-Банк	235 081	-12,7%	Укргазбанк	3 684 225	25,3%
Фінанси та Кредит	199 555	-14,1%	Альфа-Банк	3 837 562	29,6%
ОТП Банк	152 988	-8,1%	Промінвестбанк	3 209 922	37,1%
Укресімбанк	1 635 163	-0,4%	Приватбанк	13 733 325	12,3%
ВТБ Банк	54 659	-1,3%	Ощадбанк	11 956 578	14,8%
Сбербанк Росії	120 562	16,7%	ОТП Банк	3 866 226	56,2%
Промінвестбанк	180 592	22,9%	Сбербанк Росії	2 385 870	98,5%
Укрсиббанк	148 775	70,2%	Укрсиббанк	6 104 998	64,8%
Ощадбанк	432 588	%	Райффайзен Банк Аваль	10 937 232	40,5%

Джерело: [4].

Серед них найбільший обсяг зобов'язань, капіталу та прибутку належить ПриватБанку, відповідно 224 947 340 млрд грн., 23 093 797 млрд грн. та 434 801 грн. Капітал Ощадбанку у 0,57 разів менший за капітал ПриватБанку, збиток банку станом на початок 2015 року становив 128 804 386 грн., а прибуток 1 842 514 грн. [4].

Як видно з таблиці 1, більшість банків покривають свої зобов'язання, однак запас міцності не дуже великий.

Питання прибутковості і збитків було вже частково порушено: так, збиток за фінансовими показниками на даний час не свідчить про реальні проблеми в банку. На підтвердження цих слів одні з найнадійніших банків Укресімбанк і Ощадбанк відображають величезні збитки. З надійністю деяких банків України можна ознайомитися перейшовши на сторінку депозитного індексу банків — FUDI, де, крім надійності, можна подивитися вигідність розміщення коштів на депозиті.

Як і раніше, єдиним сигналом про проблеми в банку є відтік коштів клієнтів. Загальний відтік коштів з банків, який не припиняється, а лише сповільнюється, коли банк не в змозі виконувати свої зобов'язання, триває вже протягом року. Більшість вкладників віддали перевагу конвертації своїх коштів у валюту, лише додавши ажіотажу на валютному ринку [5].

Так, за даними НБУ, найбільший відтік коштів юридичних осіб був у банках, представлених у таблиці 2.

За підсумками 1-го півріччя серед банків з I групи класифікації НБУ обсяг валютних вкладів юридичних осіб в абсолютному вимірі найсуттєвіше зменшився в банку ПУМБ (-35,3%), "Райффайзен Банку Аваль" (-35,7%), Приватбанку (-5,6%), Укрсоцбанку (-29,3%) та "Укргазбанку" (-26,7%) [5].

При цьому, у вказаній групі ТОП-банків портфель гривневих вкладів юридичних осіб зменшився знову ж таки в банку ПУМБ (-8,7%) та Укрсоцбанку (-4,2%) [6].

З огляду на такі показники можна констатувати, що банківська система потребує невідкладного реформування. Так, Національний банк України опублікував проект програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року, підготовленої представниками регуляторів фінансового та банківського ринків, а також профільних організацій.

Зокрема згідно з опублікованою програмою, реформа фінансового ринку України передбачає розробку і реалізацію до 31 грудня 2016 року грошово-кредитної політики на основі інфляційного таргетування, реалізацію до 30 червня 2016 року валютно-курсової політики на основі режиму гнучкого валютного курсу. В рамках реалізації валютно-курсової політики передбачено удосконалення основ валютних інтервенцій, розробку принципів впровадження тимчасових заборон і обмежень у випадку кризових ситуацій, зменшення рівня доларизації активів і пасивів банків [7].

Крім того, пропонується до кінця 2015 року розробити стратегію запобігання ризиків, пов'язаних із діяльністю системно важливих банків, налагодити системний моніторинг за цими банками, а також забезпечити ефективний механізм підтримки системних банків.

Проект передбачає створення до 30 червня 2016 року кредитного реєстру в НБУ, а також забезпечення розвитку співробітництва між наявними кредитними бюро і систематичне й повне розкриття негативної кредитної історії позичальників фінансовими установами для накопичення в реєстрах.

На даний момент відбувається кроки щодо очищення та оздоровлення фінансового сектору, серед яких можна виділити наступні.

1. Прийняття законів щодо збільшення вимог до капіталу банків, посилення корпоративного управління в банках, захисту прав інвесторів, сприяння капіталізації та реструктуризації банків, посилення відповідальності пов'язаних із банком осіб тощо.

2. Реорганізація НБУ з посиленням ролі ключових регуляторних функцій, створення комітетів фінансової стабільності та монетарної політики.

3. Розробка Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, реалізація якої розпочалась у проектних групах відповідно до стандартів управління проектами [7]. У процесі реалізації напрямів та виконання завдань Програми очікується, що до 2020 року будуть створені передумови стабільного розвитку економіки України, перетворення фінансового сектору України у конкурентоспроможне середовище з інвестиційно-інноваційним кліматом.

ВИСНОВКИ

Для стабілізації банківської системи України головними завданнями на сьогоднішній день, на нашу думку, є: у монетарній сфері:

- подальше вдосконалення системи прийняття рішень з монетарної політики та її операційного механізму;

- використання Національним банком в якості операційних орієнтирів монетарної політики чистих міжнародних резервів та чистих внутрішніх активів, а також обсягу монетарної бази;

- суттєве посилення ролі облікової ставки як базової ставки монетарної політики: процентні ставки за інструментами регулювання ліквідності будуть визначатись у тісній прив'язці до її рівня;

- посилення підзвітності та зв'язків НБУ з ринком та громадськістю з метою їх орієнтування щодо інфляційних очікувань та прийняття рішень;

- у міру стабілізації ситуації на грошово-кредитному ринку поступове скасування адміністративних заходів, запроваджених у терміновому порядку для стримування тиску на платіжний баланс. Втім, на певний час, до стабілізації фінансових умов, контроль за капіталом залишатиметься в силі. Якщо ризик зменшення капіталу матеріалізується, а фінансова стабільність і умови валютного ринку погіршаться, можливе тимчасове посилення адміністративних заходів [1, с. 7].

У сфері банківського нагляду:

- підвищення рівня капіталізації банків;

- посилення відповідальності, в тому числі, шляхом встановлення кримінальної відповідальності керівників банків, власників істотної участі та інших пов'язаних осіб за діяльність, що призводить до неплатоспроможності банків;

- проведення оцінки якості активів банків з метою визначення потреби в додатковій капіталізації банківських установ;

- подальше очищення банківської системи від фінансових установ, які є неплатоспроможними, здійснюють відмивання грошей та не дотримуються вимог законодавства;

- створення скоординованої системи позасудової реструктуризації кредитів та сприяння добровільній реструктуризації валютних іпотечних кредитів [1, с. 8].

Реалізація зазначених та інших заходів, на наш погляд, повинні сприяти забезпеченню розвитку банківської сфери та економіки в цілому.

Проте яким саме воно буде, залежить від того, як впливатиме ключові ризики: загострення війни на Донбасі, гіпотетична невдача з реструктуризацією зовнішніх боргів держави та "приступ" популізму в політиків перед місцевими виборами (який уже матеріалізувався в прийняття закону про реструктуризацію валютних кредитів, по якому вже думають, як ситуацію "відмотати" назад) [8].

Література:

1. Національний банк України. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>

2. Страхова В. Реформа фінансового сектору, моніторинг процесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reforms.in.ua/reforms/reforma-finansovogo-sektoru>

3. Управління Національного банку України в Дніпропетровській області. Фінансовий результат діяльності банків за підсумками I кварталу 2015 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.litsa.com.ua/show/a/22200>

4. Офіційний сайт Національного банку України. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097

5. Фінансовий портал finance.ua. Яким банкам в Україні довіряти в 2015 році? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/344344/yakym-bankam-v-ukrayini-doviryaty-v-2015-rotsi>

6. Рейтинг банків за обсягом відтоку коштів юросіб у першій половині 2015 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/Reyting-bankiv-za-obsyahom-vidtoku-koshtiv-yurosib-u-pershiy-popolovini-2015-roku>

7. Інформаційна агенція УНІАН. Нацбанк представив проект реформи фінансового сектору до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/1060844-natsbank-predstaviv-proekt-reformi-finansovogo-sektora-do-2020-roku.html>

8. Незалежне інтернет-видання про фінанси та економіку України й світу FINBALANCE. Що чекає гривню та банківську систему в другому півріччі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/Shcho-ochiku-hrivnyu-ta-bankivsku-sistemu-v-druhomu-pivrichchi>

References:

1. The National Bank of Ukraine (2015), "The banking system in 2015: Challenges and Prospects", available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673> (Accessed 12 Sept 2015).

2. National Council of Reform (2015), "Financial sector reform monitoring process", available at: <http://reforms.in.ua/reforms/reforma-finansovogo-sektoru>

3. The National Bank of Ukraine in Dnipropetrovsk region (2015), "Financial results of banks for the first quarter of 2015", available at: <http://www.litsa.com.ua/show/a/22200> (Accessed 12 Sept 2015).

4. The National Bank of Ukraine official Internet representation (2015), "These financial statements of banks Ukraine half of 2015", available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097 (Accessed 12 Sept 2015).

5. Financial portal finance.ua (2015), "How to trust banks in Ukraine in 2015?", available at: <http://news.finance.ua/ua/news/-/344344/yakym-bankam-v-ukrayini-doviryaty-v-2015-rotsi> (Accessed 12 Sept 2015).

6. Independent online edition of finance and economy of Ukraine and the world FINBALANCE (2015), "Rating of banks in terms of legal entities cats outflow in the first half of 2015", available at: <http://finbalance.com.ua/news/Reyting-bankiv-za-obsyahom-vidtoku-koshtiv-yurosib-u-pershiy-popolovini-2015-roku> (Accessed 12 Sept 2015).

7. Information Agency UNIAN (2015), "National Bank has introduced a draft reform of the financial sector by 2020", available at: <http://economics.unian.ua/finance/1060844-natsbank-predstaviv-proekt-reformi-finansovogo-sektora-do-2020-roku.html> (Accessed 12 Sept 2015).

8. Independent online edition of finance and economy of Ukraine and the world FINBALANCE (2015), "What will happen with the hryvnia and the banking system in the second half", available at: <http://finbalance.com.ua/news/Shcho-ochiku-hrivnyu-ta-bankivsku-sistemu-v-druhomu-pivrichchi> (Accessed 12 Sept 2015).

Стаття надійшла до редакції 04.10.2015 р.